

Nr 63

Av herr Björk i Göteborg m. fl., angående gudstjänst och korum i militärtjänst.

(Lika lydande med motion nr 53 i Första kammaren)

Problem i samband med tillämpningen av religionsfrihetens principer har under senare år tilldragit sig växande uppmärksamhet i svensk debatt. I flera partiers officiella förkunnelse understrykes vikten av dessa principer. I t. ex. det socialdemokratiska partiprogrammet heter det bl. a.: »All religionsutövning på frivillighetens grund.»

Ett område där tillämpningen av nämnda principer ännu inte diskuterats i större omfattning utgör själavården inom krigsmakten, mera speciellt militära gudstjänster och korum i samband med tjänstgöring. Historiskt sett har sådana gudstjänster sitt ursprung i föreställningar som är helt främmande för vår tids människor. Syftet med att åkalla Gud före militära drabbningar var uppenbarligen att de egna styrkorna skulle få gudomligt stöd. Den organiserade själavården inom krigsmakten växte fram under en tid då krigen i stor utsträckning bar religionskrigets prägel. Med tänkesättens förändring har sammankopplingen mellan övning i vapnets bruk och religionsutövning kommit att framstå som alltmer egenartad. Eftersom de militära gudstjänsterna ändå levt kvar som institution, har det blivit nödvändigt att finna nya motiveringar för denna institutions existens. Dessa gudstjänster säges numera ingå i den militära själavården, som omfattar »åtgärder för att vägleda personalen i religiösa frågor och i livsåskådningsfrågor».

Gällande bestämmelser om gudstjänster i samband med militärtjänst ingår i 1960 års tjänstereglemente för krigsmakten. Av särskilt intresse är kap. 12 punkt 9 i nämnda reglemente, som har följande lydelse:

»Deltagande i gudstjänst eller korum är i tjänsten enligt vederbörande chefs bestämmande obligatoriskt för i förband (avdelning) ingående meniga jämte erforderligt befäl samt för den personal i övrigt som har uppgifter i samband med förrättningen.

När gudstjänst eller korum anordnas under större, för förband gemensam högtid — t. ex. regementets dag — får, om så bedömes lämpligt, även annan än i föregående stycke nämnd personal beordras delta i förrättningen.

Den som annäler att han med hänsyn till sin inställning i religiöst av-

seende icke önskar delta i gudstjänst eller korum skall befrias från deltagande, om han icke erfordras för bestämd uppgift i samband med förrättningen. Personal, som befrias från att delta, bör under tiden för förrättningen vara sysselsatt i annan verksamhet, såvitt möjligt inom något av personalvårdens övriga områden.

Personal, som icke beordras delta, får beredas tillfälle att delta frivilligt. Deltagande i gudstjänst eller korum är på fritid frivilligt.»

Om man utgår från reglementets uttalande om att själavården skall »vägleda personalen i religiösa frågor», kan man först konstatera att kommentering till militära gudstjänster utgör en synnerligen ensidig och tvångsbeatonad »vägledning». För åtskilliga människor, som förbinder en religiös övertygelse med pacifistiska tänkesätt, borde denna form av religionsutövning närmast vara stötande. För främmande trosbekännare och icke troende anses tydligen inte något alternativ till de nämnda gudstjänsterna behövt som vägledning.

Militära gudstjänster i samband med tjänst och med i princip obligatoriskt deltagande kan näppeligen betecknas som »religionsutövning på frivillighetens grund». Insikten om att sådana arrangemang måste väcka betänkligheter ur religionsfrihetens synpunkt har tydligen motiverat det rätt nyligen tillkomna tillägget att den som anmäler att han med hänsyn till sin inställning i religiöst avseende icke önskar delta i gudstjänst eller korum under vissa förutsättningar skall befrias från deltagande. Mot bakgrund av de militära tjänstgöringsförhållandenas speciella karaktär framstår emellertid denna »frivillighet» som tämligen illusorisk. Det obehag, som en begäran om befrielse kan tänkas innebära, torde i de flesta fall väga tyngre än känslan av att tvångsvis utsättas för religiös påverkan i viss riktning. För den enskilde förbandschefen torde det f. ö. erbjuda svårigheter att avgöra om en anhållan om befrielse verkligen bygger på en bestämd övertygelse i religiösa frågor.

Enligt vad som uppgivits har en arbetsgrupp inom personalvårdsavdelningen på försvarsstaben för avsikt att inom kort framlägga förslag om en reformering av korumbestämmelserna och därvid beakta riksdagens behandling av och beslut angående morgonsamlingar vid gymnasierformen. Vilka synpunkter man än anlägger på morgonsamlingarna inom gymnasiet framstår det enligt vår mening som betänkligt att behandla frågan om militära gudstjänster och korum i analogi därmed. Under militärtjänsten är det fråga om andra åldersgrupper än inom gymnasierna, vid repetitionsövningarna gäller det till mogen ålder komna män. Inga övertygande skäl kan anföras för att dessa grupper även framgent skall utsättas för de former av religiös påverkan som de militära gudstjänsterna under tjänstetid innebär. Eftersom man från militärt håll bestämt förnekar att syftet med dessa gudstjänster skulle vara att stärka försvarsanda och stridsmoral, kan inga specifikt militära skäl anföras för arrangemangen i fråga. Om

man anser det föreligga ett behov av vägledning i religiösa frågor, torde detta behov helt kunna fyllas genom verksamhet på fritid. Sannolikheten talar för att religionsutövning under tjänstetid snarast motverkar det uppgivna syftet.

Med hänvisning till det i föregående redovisade synpunkter föreslår vi, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i 1960 års tjänstereglemente för krigsmakten att gudstjänst eller korum ej må förekomma i tjänsten.

Stockholm den 20 januari 1965

Kaj Björk

Valter Kristenson

Ingvar Carlsson

Joh. Blidfors

Bo Martinsson